

FUDBOL OYINIDA TEXNIKA VA TAKTIKANI BIR-BIRIBILAN BOG'LIQLIGI

Bekmuratov Jamalatdin Tilewmuratovich

Ajiniyaz Atindagi Nókis Mámleketlik Pedagogikaliq Institutı.

Sport pánleri kafedrası úlken oqitiwshisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15070365>

Annotatsiya. *Birinchi xolda jismoniy sifatlarni takomillashtirish va salbiy emotsiyalarni bartaraf etishga, ikkinchi xolda esa texnika malakalarini takomillashtirish, oyinni tushunish hamda taktikaga oid bilimni rivojlantirishga katta e'tibor qaratish lozim. Taktika asosi.*

Oyindagi chaqqonlikni rivojlantirishning muxim tomonlari - bu futbolchilarning oyindagi chaqqonlik darajasini tahlil qilish, songra esa shuning asosida ijobiy malakalar, qobiliyatlar va sifatlarni rivojlantirish hamda turli xil kamchiliklarni yoqotishdir. Oyindagi chaqqonlikni takomillashtirish mashg'ulot (trenirovka) jarayonida oddiy (texnik), murakkab (texnik-taktik) yoki yanada murakkabrok (texnik-taktik, jismoniy, emotsional) mashqlardan foydalanishni nazarda tutadi. Biroq shuni esda 81 tutish kerakki, har bir mashq turli xil darajada murakkab bo'lgan taktika vazifalarini xal qilishga yordam beradi.

Kalit so'zlar: *Taktika asosi. Texnika malakalarining rivojlanishi va ularning taktik tayyorgarlik bilan bog'liqligi. Texnik mahoratni takomillashtirishda bugungi futbolning xususiyatlarini hisobga olish juda muximdir.*

THE RELATIONSHIP BETWEEN TECHNIQUE AND TACTICS IN FOOTBALL

Abstract. *In the first case, it is necessary to pay great attention to improving physical qualities and eliminating negative emotions, and in the second case, to improving technical skills, understanding the game and developing tactical knowledge. The basis of tactics. An important aspect of developing agility in the game is to analyze the level of agility of football players in the game, and then, on this basis, develop positive skills, abilities and qualities and eliminate various shortcomings. Improving agility in the game involves the use of simple (technical), complex (technical-tactical) or more complex (technical-tactical, physical, emotional) exercises during training. However, it should be remembered that each exercise helps to solve tactical tasks of varying degrees of complexity.*

Keywords: *Tactical basics. Development of technical skills and their relationship with tactical preparation. When improving technical skills, it is very important to take into account the specifics of today's football.*

ВЗАИМОСВЯЗЬ ТЕХНИКИ И ТАКТИКИ В ИГРЕ В ФУТБОЛ

Аннотация. *В первом случае необходимо уделять большое внимание совершенствованию физических качеств и устранению отрицательных эмоций, а во*

втором случае – совершенствованию технических навыков, пониманию игры и развитию тактических знаний. Основа тактики. Важным аспектом развития ловкости в игре является анализ уровня ловкости футболистов в игре, а затем на этой основе развитие положительных навыков, умений и качеств, устранение различных недостатков.

Развитие ловкости в игре предполагает использование в процессе тренировок простых (технических), сложных (техничко-тактических) или более сложных (техничко-тактических, физических, эмоциональных) упражнений. Однако следует помнить, что каждое упражнение помогает решать тактические задачи различной степени сложности.

Ключевые слова: Основы тактики. Развитие технических навыков и их связь с тактической подготовкой. Очень важно учитывать особенности современного футбола при совершенствовании технических навыков.

Texnika va taktikani bir-biribilan bog'liqligi. Texnika malakalarining rivojlanishi va ularning taktik tayyorgarlik bilan bog'liqligi. Yosh futbolchilarning texnika malakalarini rivojlantirish amaliy mashg'ulotlar davomida muxim orin egallaydi. Amaliyotdan ma'lumki, yosh futbolchilarni texnika usullariga orgatish natijalari bir xilda emas. Tafovut texnika usullarining oyinchilar tomonidan qanday tarzda egallanishi va qollanilishida namoyon boladi.

Shu narsa aniqlanganki, bosh zarbaga ega bolgan oyinchilar topni qabul qilib olish, uni olib yurish va aldashlarda yuqori texnikani namoyish qiladilar, kuchli zarbaga ega bolgan futbolchilar esa kopincha bu usullarni yomon bajaradilar. Texnika malakalarining rivojlanishi va ularning taktik tayyorgarlik bilan bog'liqligi. Texnika malakalarining rivojlanishi va ularning taktik tayyorgarlik bilan bog'liqligi. Yoshlik davrida tomir otgan yomon odatlar, yomon texnika kelgusida oyinchilarda togri malakalarning xosil bolishiga xalaqit qiladi. Shu tarzda texnikadagi bilimlari turlicha bo'lgan futbolchilar shakllanadi. Ular faqat ozlari yaxshi bajara oladigan usullarnigina ishtiyoq bilan amalda qollaydilar. Buning xammasi ularning faoliyat doirasini kamaytiradi, jamoaning taktik imkoniyatlarini cheklaydi va uning natijalarini pasaytiradi. Texnik mahoratni takomillashtirishda bugungi futbolning xususiyatlarini hisobga olish juda muximdir.

Bu xususiyatlar qanday? Futboldagi sur'at tezlashgan, demak, futbolchilar oyin davomida texnika usullarini yanada tez va sifatli bajarishlari lozim. 2. Oxirgi yillarda futbolda kuchli yakkama-yakka olishuv diapazoni ancha kengaydi. Shuning uchun oyinchi texnika usullarini shiddatli va kuchli kurash olib borish vaziyatida bajaradi. 3. Musobaqalar paytida turli xildagi oyin variantlari qollanilmoqda va yoshlik chogidanoq egallangan texnika malakalarini oqilona qollashga qodir bolgan futbolchi ularni toliq royobga chiqara olishi mumkin. 77 4. Natijada, yoki sportchilar har bir texnika usulini egallab olishi zarur.

Agar faqat yuzaga kelgan yoki majburan orttirilgan oyin ampluasini hisobga olgan holda futbol texnikasiga orgatilsa, bu notogri boladi. Misol. Jamoadi 14 yoshli oyinchi himoyachi bo'lganligi sababli, uni asosan bosh bilan oynash, zarba berish va topni olib qoyishga orgatishgan. Ikki yildan so'ng tezkorligi va manyovr qilishni bilganligi sababli, uni hujumchi sifatida qo'llashmoqchi, lekin topni moxirlik bilan egallay olmasligi va ayniqsa, unda aldamchi harakatlarni bajarish malakasining yoqligi bunga tosqinlik qiladi. Yana bir boshqa misol.

Bolalikdan hujumchi vazifasida oynagan oyinchi katta yoshda topni olib qoyishni ustalik bilan bajara olmaydi: u umuman top uchun korashmaydi yoki uni bilmay bajaradi. Shuning uchun texnika jihatdan qurollanganlik ortacha darajada bolgan oyinchilarni orgatish va tayyorlash davomida ularni mashgulotlar uchun alohida guruhlariga taqsimlash zarur. Bu guruhlarda texnikaga orgatish taktika vazifalarini asta-sekin murakkablashtirgan holda amalga oshiriladi.

Misol. Agar yosh futbolchi zarbalarni yaxshi bajarsa, uni elementar (oddiy) o'rgatishdan ozod qilish va undagi paydo bolgan malakalarni oyin vaziyatlarini eslatuvchi murakkab sharoitlarda rivojlantirish zarur. 2. Jismoniy qobiliyatlarining rivojlanishi va ularning taktik tayyorgarlik bilan bog'liqligi. Yosh futbolchilarning turli xil qobiliyatlarini shunday darajada asta-sekin rivojlantirish lozimki, bu keyinchalik ish qobiliyatining yuqori darajada rivojlanishini ta'minlashi zarur. Kop yillik tajribadan ma'lumki, kuchli muskulaturaga ega bo'lgan bolalar odatda, tezkor, sakrovchan boladilar, lekin ish qobiliyati ularda etarli darajada emas, harakatlari qopoli, chaqqonligi cheklangandir. Muskulaturasi kuchsizroq bolgan bolalar sekin yuguradilar, kam sakrovchan boladilar, lekin ular chidamlirok, kat'iyatliroq, boladilar ularning harakatlari hamda oyindagi chaqqonligi samaraliroqdir. Yosh futbolchilar uchun oz jismoniy kamchiliklarini oz vaqtida tushunib etishlari juda muhimdir, chunki bu 78 kamchiliklarni bartaraf etishga kechikmaslik lozim. Hozirgi paytda bolalarni futbol togaraklariga (seksiayalariga) saralashda to'pni egallash konikmasi hamda oyindagi chaqqonlikka asosiy e'tibor qaratiladi. Ba'zi mutaxassislarning fikricha, agar bolalarda texnik tayyorgarlik yaxshi bolsa, bosh jismoniy qobiliyatlar faqat e'tiborga olib qoyiladi; ularning fikricha, hatto yaxshi jismoniy qobiliyatlar yomon texnikaning ornini qoplay olmaydi. Kop xollarda bunday bolalarni togaraklarga qabul qilmaydilar. Bu juda notogridir. Hozirgi kunda oyin maydonlarining yuqligi tufayli iqtidorli bolalar kamayib bormoqda. Bizningcha, jismoniy rivojlanganlik darajasi o'rtadan yuqori bo'lgan bolalarni saralab olish zarur. Ular tegishli darajada o'rgatishdan song yaxshi texnikaga ega bolishlari mumkin. Osib borayotgan jismoniy yuklama yosh futbolchilarning jismoniy qobiliyatlarini rivojlantirish usuliyatiga muhim darajada tozatishlarni kiritishni taqozo etadi. O'yin taktikasi bo'yicha bir qator eslatmalar: a) jismoniy qobiliyatlar darajasining oshishi sababli oxirgi oyin yillikda shiddatli futbolning osish sur'ati tezlashdi; b) har doim shuni nazarda

tutish lozimki, bolalarni jismoniy qobiliyatlarini turli xil uslublar yordamida jismoniy sifatlariga aylantirish mumkin va shart. Yaxshi rivojlangan, kuchli muskulaturaga ega bolgan bolalarda birinchi navbatda harakatchanlik, chaqqonlikni shakllantirish, jismonan kuchsiz bolalarda esa, asosan, mushak kuchini asta-sekin oshirib borish zarur; v) alohida jismoniy qobiliyatlarni rivojlantirish uchun yaroqli bolgan vositalarni bilish juda muhimdir. Yosh futbolchilarning umumiy va maxsus qobiliyatlari darajasi butun jamoaning ish qobiliyatining taktik imkoniyatlarini aniqlab berishi mumkin. 3. O'yindagi chaqqonlik malakalarining rivojlanishi va ularning taktik tayyorgarlik bilan bog'liqligi. Yosh futbolchilarning taktik tayyorgarligida o'yin omillarining ozaro ta'sirini hisobga olish juda muhimdir. Agar gap o'yindagi chaqqonlikning rivojlanishi hamda taktik tayyorgarlik ortasidagi bogliqlik to'g'risida ketgan paytda ham u hisobga olinadi. O'yindagi chaqqonlik deganda 79 mavjud bolgan taktik tayyorgarlik, jismoniy-aqliy-emotsional sifatlar, ya'ni shularning xammasini o'yinda qolay bilish nazarda tutiladi. Yosh futbolchilar bilan olib boriladigan mashg'ulotlar davomida ko'pincha katta jamoalarda qollaniladigan harakat tizimlari va taktika usullariga taqlid qilinishini, bunda eng muximi - natija korsatish ekanligini ko'zdan kechiramiz. Buning natijasida o'smirlar va o'spirin jamoalarda "tozalovchilarga" duch kelishimiz mumkin. Biroq ma'lum bir davrdan so'ng bu shunga olib keladiki, jamoa tomonidan tanlangan o'yin tizimi hamda muvaffaqiyatli qollanilayotgan taktik echimlar asos qilib olinadi va xar tomonlama texnik, taktik, jismoniy, aqliy, emotsional tayyorgarlikni ikkinchi oringa surib qo'yadi. Yosh futbolchilarni o'rgatishda murabbiylar ularda tanlangan o'yin tizimining faqat ba'zi taktik vazifalarini hal eta oladigan qobiliyatlarni rivojlantirish bilan qoniqishlari kerak emas. Har tomonlama chaqqon futbolchilarni tarbiyalash zarur. Ular murakkab sharoitlarga tushib qolganlarida o'zlarini o'z uyidagidek his qila bilishlari lozim. Shunday qilib, aytishimiz mumkinki, o'yindagi chaqqonlik murakkab malaka hisoblanadi.

Uning shakllanishida hamma o'yin vaziyatlari bilan bogliq bolgan bir nechta omillar ma'lum bir ahamiyatga ega. O'yindagi chaqqonlik darajasiga qarab yosh futbolchilarga birinchi bahoni berish mumkin. Bu daraja kelgusidagi o'rgatishda hal qiluvchi bolishi mumkin. O'yindagi chaqqonlik darajasi oshib borishi bilan futbolchi turli hildagi taktika vazifalarini xal qilishga qodir bolib boradi. O'rgatish jarayonida o'yinchining taktikaga oid bilim doirasining kengayishi va unda o'yin tajribasining hosil bolishi uning tayyorgarlik darajasiga ta'sir ko'rsatadi, o'yinda yakka harakat qilish qobiliyatini shakllantiradi, o'yinda tashabbuskor bo'lishga yordam beradi.

Murabbiyning eng asosiy vazifasi - bu iqtidorli, tegishli qobiliyatlarga ega bolgan yosh futbolchilarda o'smirlik yoshining oxiriga kelib o'yindagi chaqqonlik va etarli darajadagi taktika jihatdan etuklikni rivojlantirishdir. Tushuntirish maqsadida quyidagi ikkita diagramma materialini keltiramiz. Bu diagrammalar o'yindagi chaqqonlik va uni tashkil qiluvchi omillar 80 ortasidagi bogliqlikni aniq tasavvur qilishga yordam beradi.

Ikkala diagrammada biz bir xil ampuada ishtirok etuvchi bir nechta 15 yoshli o'yinchilarning oyindagi chaqqonlik darajasini aniqladik. Birinchi diagrammada korsatilgan o'yinchi yaxshi texnikaga, oyinni ortacha tushunish xususiyatiga, taktikaga oid bilimlarga ega, bir vaqtning ozida o'zing jismoniy qobiliyatlari, emotsional sifatlari ortadan yuqori. Bundan kelib chiqadiki, uning oyindagi fikrlash darajasi ortadan yuqori, vaqti kelganda esa tez qaror chiqarishga qodir. Lekin u kuchli, qat'iyatli raqibga toqnash kelishni yoqtirmaydi, kopincha mag'lubiyatga uchraydi; bu hol uning kayfiyatini tushirib yuboradi, boz ustiga u juda hayajonga beriluvchandir. Buning hammasi shonga olib keladiki, uning oyindagi chaqqonligi ortacha darajada turadi. Ikkinchi diagrammada tekshirilgan o'yinchi taktikaga oid bilimlarga, ortacha texnikaga ega va oyinni bo'shroq tushunadi, lekin uning jismoniy qobiliyatlari hamda emotsional sifatlari ortadan yuqori. Bu o'yinchida maydonni korish va tog'ri joy tanlash qobiliyati yaxshi emas, o'zining kamchiliklari tufayli oyinda kop xatoliklarga yol qoyadi, lekin u charchamasdan kurashishi mumkin. Balki uning xatosi, na jamoaning xatolari hamda past darajada natija korsatishi uning kayfiyatini bozmaydi. Uning oyindagi chaqqonligi, oldingi o'yinchi bilan taqqoslaganda, bir tekis, lekin ortadan yuqori emas. Yuqorida aytilgan fikrlardan korinib turibdiki, birinchi xolda jismoniy sifatlarni takomillashtirish va salbiy emotsiyalarni bartaraf etishga, ikkinchi xolda esa texnika malakalarini takomillashtirish, oyinni tushunish hamda taktikaga oid bilimni rivojlantirishga katta e'tibor qaratish lozim. Taktika asosi. Oyindagi chaqqonlikni rivojlantirishning muxim tomonlari - bu futbolchilarning oyindagi chaqqonlik darajasini tahlil qilish, songra esa shuning asosida ijobiy malakalar, qobiliyatlar va sifatlarni rivojlantirish hamda turli xil kamchiliklarni yoqotishdir. Oyindagi chaqqonlikni takomillashtirish mashg'ulot (trenirovka) jarayonida oddiy (texnik), murakkab (texnik-taktik) yoki yanada murakkabrok (texnik-taktik, jismoniy, emotsional) mashqlardan foydalanishni nazarda tutadi.

Biroq shuni esda 81 tutish kerakki, har bir mashq turli xil darajada murakkab bo'lgan taktika vazifalarini xal qilishga yordam beradi.

REFERENCES

1. Абрамов Е.Е. Дифференцированный подход к построению тренировочных нагрузок футболистов учебно-тренировочных групп: дис. ... канд. пед. наук / Е.Е. Абрамов. – Малаховка, 1996. – 132 с.
2. Алиев Э.Г. Мини-футбол (футзал: учебник / Э.Г. Алиев, С.Н. Андреев, В.П. Губа. – М.: Советский спорт, 2012. – 549 с.
3. Антипов А.В. Диагностика и тренировка двигательных способностей в детско юношеском футболе: научно-методическое пособие / А.В.Антипов, В.П. Губа, С.Ю. Тюленьков. – М.: Советский спорт, 2008. – 152 с.

4. Варюшин, В.В. Тренировка юных футболистов: учебное пособие / В.В. Варюшин. – М.: Физическая культура и спорт, 2007. – 112 с.
5. Верхошанский Ю.В. Программирование и организация тренировочного процесса / Ю.В. Верхошанский. – М.: Физкультура и спорт. 1985. – 239 с.
6. Годик М.А. Физическая подготовка футболистов / М.А. Годик. – М.: Тера-Спорт, Олимпия Пресс, 2006. – 272 с.
7. Голомазов С.В. Футбол. Методика тренировки «техники реализации стандартных положений»: учебно-методическое пособие / С.В. Голомазов, Б.Г. Чирва. – 2-е изд. – М.: ТВТ Дивизион, 2006. – 128 с.
8. Голомазов С.В. Футбол. Теоретические основы и методика контроля технического мастерства: учебно-методическое пособие / С.В. Голомазов, Б.Г. Чирва. – М.: ТВТ Дивизион, 2006. – 80 с.
9. Голомазов С.В. Футбол. Теоретические основы совершенствования точности действий мячом: учебно-методическое пособие / С.В. Голомазов, Б.Г. Чирва. 2-е изд.